

var Tilfældet med dem, der havde ligget i Vandet. Han fortsatte Undersøgelsen i nogle Dage, og fandt at de smaae Partikler vare Smaadyr, der tilsidst, endog for det ubevæbnede Øie, viste sig som smaae Orme eller Maddiker. De Kartofler, som havde ligget i Vand, forbleve faste og hele, medens de andre meer og meer opløstes og tilsidst raadnede. Da han var Mistvovl til det første Forsøg, gjentog han det fem eller sex Gange, og fik stedse det samme Resultat. Tilsidst lod han de Kartofler, som havde været nedlagte i Vandet, lægge særskilte for sig i Jorden. Ved Høsten viste det sig, at disse gave et meget rigt Udbytte, medens det af de andre var meget ringe. Heraf synes at der kan udtrages den Slutning, at Luften har en langt større Indflydelse paa Kartofler, end man hidtil har antaget. Det var ønskeligt, om danske Landmænd vilde anfille lignende Forsøg, og derom meddele Underretning."

Om Runkelroeavl i Danmark.

Det er kun faa Aar siden Runkelroesukkerfabrikationen almindeligt blev betragtet som et af de saakaldte "patriotiske" Foretagender, der, som et Foster af en urimelig Higen efter selv at producere Alt,

hvad man bruger, isædedtfor at holde sig til de
 Fabrikationer, der bedst passe til Landets Ejendommeligheder, ene kunde holdes ilive ved store
 Toldbegunstigelser eller ved Dposrelser fra Statens
 Side. Enhver, der talte om at indføre denne Fabrikation hos os, mødte dengang fra alle Sider
 Tvivl og Betænkelsigheder, Tvivl om, at en Fabrikation, som i Frankrig kun henslæbte et usfelt Liv
 under en overordentlig høj Sukkertolds Beskyttelse, kunde nogeninde concurrere med Indiernes Sukker-
 avl, i vort Fødeland, hvor Sukkertolden er saa
 lav som i meget saa Stater; Betænkelsigheder ved
 at anbringe Capitaler i en saa vovelig Entreprise,
 der, om den mislykkedes, vilde tjene til at befæste
 den Frygt for Fabrikker, der er et Særkjende for
 vort Fødeland, og om den lykkedes, vilde være
 et Dødsstød for vore Colonier, der ansaaes for at
 være Guldgruber for Staten. Men det er ogsaa
 kun saa Nar siden alle disse Indvendinger vare
 fuldkomment vel grundede; siden den Tid har den-
 ne Fabrikation udviklet sig til en Fuldkommenhed,
 hvorom man før neppe havde en Anelse, saaat
 den i de fleste europæiske Stater vil kunne udholde
 en fuldkommen Ophævelse af Sukkertolden, og siden
 den Tid har man lært, at vore Colonier, der til-
 med have faaet den naturlige Frihed til at sælge
 deres Producter, hvor de blive bedst betalte, kun
 indbringe Staten en ringe Deel af den Sum, de
 gaarligen modtage fra Moderlandet for Sukker.

Da jeg under mit Ophold i Frankrig i Vin-
 teren 1834 benyttede den Leilighed, jeg havde til
 fra flere Sider at indsamle Efterretninger om Kun-
 skelroesukkerfabrikationen, stæete det i Begyndelsen
 aldeles uden noget Haab om engang at gaae
 mit Fødeland derved, blot af videnskabelig Inter-
 esse; men efterhaanden som jeg nærmere blev
 fortrolig med denne Industri, indsaae jeg stedse
 mere og mere, at den engang vilde faae en uhyre
 Vigtighed for hele Europa, og naar jeg saae den
 stadige Tilvæxt i Fabrikernes Antal, naar jeg
 sammenlignede de høje Priser paa Arbejdsløn og
 paa Jordbunden, der ofte nævnes i Beregningerne
 fra de franske Fabrikker, med vore langt lavere,
 svandt efterhaanden enhver Tvivl om, at Sukker-
 fabrikationen ogsaa hos os vilde kunne lykkes, naar
 den blev drevet med Sagkundskab og tilstræk-
 kelig Capital. Det var dog først efter min Hjem-
 komst at jeg fik Leilighed til at gjenarbejde de
 Materialer, jeg havde samlet, og da jeg til en
 Afhandling, jeg i Qvartalsmødet i Mai 1835
 forelæste i Selskabet for Naturlærens Udbredelse,
 maatte paatage mig det besværlige Arbejde, at
 modificere de franske Beregninger efter vore Con-
 juncturer, fik jeg et Resultat, der lovede langt Me-
 re end jeg selv havde ventet. Min Afhandling
 blev modtaget med Velvillie og Overbærelse, og
 mangesidige Opfordringer bestyrkede mig i mit For-
 sæt at udgive den i Trykken. Da den efter sin

Bestemmelse var meget kortfattat og, som Resultat især af egne Jagttagelser og private Meddelelser, ikke i sin oprindelige Form var stiftet til at forelægges det større Publicum, maatte den imidlertid omarbejdes efter en større Maalestof med stadig Benyttelse af Sukkerfabrikationens Litteratur. Da næsten alle de Skrifter og Afhandlinger, jeg har benyttet, blot indeholde Beskrivelser af de Fremgangsmaader, der just bruges i den Fabrik, Forfatteren har forestaaet, eller som skyldte ham sin Tilværelse, men intetsteds en upartist Fremstilling af alle de antagelige Metoder, har jeg udvidet min oprindelige Plan saaledes, at jeg bestræber mig for at levere Resultatet af alle de tidligere Forfatteres Undersøgelser. Jeg satte mig det Maal, saavidt jeg formaaede, at levere en Anviisning, der kunde være tilstrækkelig for den vordende Fabrikant, jeg har derfor troet, ikke at burde indskrænke mig til en Fremstilling af Fabrikationen i den Form, hvor jeg maatte ansee den for at være fuldkomnest efter dens nuværende Standpunkt, men tvertimod ved hver enkelt Deel af Fabrikationen at udvikle alle de Fremgangsmaader, som endnu finde deres Forsvarere, med Udeladelse blot af de notoriskt flette, og derpaa at anstille en critisk Sammenligning imellem dem, for at træffe et rigtigt Valg, og jeg haaber derved at spare den, som vil gjøre sig nærmere bekendt med Sukkerfabrikationens Litteratur, mangen Tvivl og maaskee mangt Misgreb,

der kunde foranlediges af en eensidig Fremstilling eller overdreven Noes af en eller anden mindre god Fremgangsmaade. Vel har jeg paa flere Steder anpriist Fabrikationens høje Vigtighed for Landet og Fordeeltighed for Fabrikanten, men jeg har intetsteds lagt Skjul paa de store Vanffeligheder, der ere forbundne med dens Indførelse og Fremgang.

Bærket vil komme til at bestaae af følgende Afdelinger;

- 1) En Indledning, hvori Sukkerfabrikationens Historie udvikles, tilligemed de Grunde, der tale for, at den vil med Tiden komme til at spille en endnu vigtigere Rolle end for Diebliffet.
- 2) Runkelroens Dyrkning, beskrevet med særdeles Hensyn til Sukkerfabrikationen, Jordens Balg og Behandling, Froets Lægning, Lugning, Høstning og Opbevaring af Roerne.
- 3) Saften's Udvinning af Roen. Her omhandles først Roens Rensning, dernæst de forskjellige Maader at forskaffe sig Saften saavel ved Ripping og Presning, som ved Udludning med Vand (Maceration).
- 4) Sukkerets Udvinning af Saften. Denne Afdeling omhandler de forskjellige Maader at luttre Saften, Filtration, Afdampning, Klaring og ChrySTALLISATION, saavel efter den langsomme ChrySTALLISATIONSMETHODE som efter de vigtigste Kogemethoder, Sukkerets Rensning fra Sirup og Melasse, dets Tørring.
- 5) Andre Anvendelser af Roerne eller Af-faldet. Foruden Roernes og Affaldets Anven-

delse til Svagfoder omhandles her især fortællingen Moens og Melassens Anvendelse til Brændevinsbrænding.

- 6) Om Anslaget af en Moesukkerfabrik med Hensyn til dens Beliggenhed, Omfang, Forhold til Landmændene og Raffineerverne, Arbejdets og Personalets Inddeling.
- 7) Et Anhang tilføies Overslag over Omkostningerne ved Dyrkningen af Runkelroen og ved Sukkerfabrikation af Samme; endvidere til Bedste for dem, som ønske at gjøre sig bekendte med denne Fabrikations Litteratur, et Udvalg af Samme og Oversættelse af de deri forekommende franske tekniske Udtryk.

Texten vil omtrent blive 15 Ark; til Forklaring af Beskrivelserne over de forskjellige Apparater tjene 4 Kobbertavler paa omtrent 250 Quadrattommer hver. Bæret vil udkomme sidst i Maj eller først i Juni og sælges for omtrent 2 Rbdlr.

Alt Sukkerfabrikationen vilde kunne lykkes hos os, hvis vort Klima var Runkelroeavlen nogenlunde gunstigt, derom var der end ikke en Skygge af Tvivl tilbage hos mig, da jeg havde udarbejdet Beregningerne; at Runkelroen kan trives hos os ligesaagodt som i Nordfrankrig, var mig vel meget sandsynligt, men endnu ikke vist. Jeg var saa heldig ifjor Esteraar at faae to Prover af Runkelroer, som vare dyrkede paa forskjellige Steder i Sjælland; jeg underkastede dem en kemisk Analyse og fandt dem begge ligesaa sukkerholdige som Roer af samme Størrelse plejer at være, hvor de bruges til Sukker. Jkkedestomindre vilde jeg ikke opfordre Noget til at forsøge denne Fabrikation, før jeg ved Dyrkning paa forskjellige Steder i indevarende Aar havde faaet større Bished om, hvorledes Roen trives hos os. Da Runkelroens Dyrkning er forbunden med større Vidtloftighed end Kornavlen, og jeg ønskede at have den størst mulige Garanti for, at de Forsøg, hvorpaa jeg skulde støtte mig, bleve

anstillede med Omhyggelighed og Interessee for Sagen, besluttede jeg, ikke at anmode Nogen om at dyrke Runkelroer, men at meddele Enhver, som desangaaende henvendte sig til mig, saa fuldstændige Oplysninger, som jeg formaaede. Mit Haab, at deres Tal ikke vilde blive ringe, er over Forventning gaaet i Opsyldelse: i dette Dieblif har jeg modtaget Anmeldelse om 40 forskjellige Forsog af 30 forskjellige Landmænd. Jeg har til deres Brug ladet tage særskilte Afstryk af 2den Afdeling "om Runkelroens Dyrkning." For at være saa sikker som muligt paa, at det anvendte Frø var af god Qualitet, henvendte jeg mig ifjor Efteraar til det kongelige Generaltoldkammer og Commercecollegium med den Bøn, at Collegiet vilde foranstalte Frø indkjøbt af den danske Consul i Havre, og jeg har ført efter, med det høje Collegiums Tilladelse og paa det kongelige Landhuusholdningssekselskabs Risiko, ad denne Vej forskrevet 50 Pd. Frø af bedste Sort. Det er vel endnu ikke kommet, men der er al Sandsynlighed for, at det vil komme i rette Tid, saaat Sagen kan gaae sin Gang. Den overordentlige Beredvillighed, hvormed alle de Herrer Landmænd, hvis personlige Bekjendtskab, jeg ved denne Lejlighed har havt den Ære at gjøre, have tilbudt mig alle de Oplysninger, jeg maatte ønske, har givet mig Mod til at ledsage de uddeelte Exemplarer af Afhandlingen "om Runkelroens Dyrkning" med et Circulaire, hvori jeg fremsætter en stor Mængde Spørgsmaal til Besvarelse. Jeg haaber ved en saa talrig Suite af Dyrkningsforsog — saavidt jeg veed, fuldstændigere end nogen hidtil bekjendtgjort — ledsaget med chemiske Undersøgelser over den Jord, hvori Roerne dyrkes, og over de hostede Roer, at faae Stof til en Fortsættelse af mit Værk, hvori jeg kan berigtige og fuldstændiggjøre adskillige af de i dette indeholdte Angivelser.

Den 13de April 1836.

J. Wilkens.